

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ «Η ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ»

«ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΕΝΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»

Παρασκευή, 3 Δεκεμβρίου 2004 Ξενοδοχείο Intercontinental

Ομιλία Δημήτρη Δασκαλόπουλου Αντιπροέδρου ΣΕΒ

«ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ»

Τι είναι «επιχειρηματική ηθική;».

Πολλοί την αναφέρουν και συχνά την επικαλούνται, αλλά το περιεχόμενό της παραμένει μάλλον αόριστο –προσδιοριζόμενο κατά περίπτωση από τις ανάγκες της διαπραγμάτευσης του θέματος, καθώς και από τις συσσωρευμένες προσλαμβάνουσες του ατόμου που χειρίζεται το θέμα.

Η προσέγγιση που σας προτείνω είναι να καθορίσουμε ως βάση της σημερινής συζήτησής μας **την έννοια της «επιχειρηματικής ηθικής»** με αναφορά στη λεγόμενη «ηθική εργασίας» ή work ethic.

Ο Ησίοδος και ο Βιργίλιος ήταν οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν τον όρο **«ηθική εργασίας»** και καθόρισαν το περιεχόμενό του. Στη σύγχρονη σκέψη, όμως, ο όρος συνδέεται με τον Max Weber και πολιτογραφήθηκε ως «Προτεσταντικό Ήθος» (Protestant Ethic).

Τέσσερις είναι οι άξονες που το ορίζουν:

1. Η σκληρή δουλειά, η οποία συνεπάγεται αυτοπειθαρχία στη διαχείριση του χρόνου και αποταμίευση σε βάρος της κατανάλωσης.
2. Η προσήλωση στην οικογένεια, ως τον πυρήνα της κοινωνίας.
3. Η αποδοχή των ηθικών αξιών που δίνει η θρησκεία.
4. Η ανάληψη από το ίδιο το άτομο της προσωπικής ευθύνης για την τήρηση των ανωτέρω.

Η προτεσταντική ηθική εργασίας οδήγησε στην ανάπτυξη του καπιταλισμού με τη μορφή των μεγάλων οικογενειών, που ηγήθηκαν της διαδικασίας συσσώρευσης κεφαλαίου και έχει ως προσωπικό στόχο τον αυτοσεβασμό, αλλά και την αναγνώριση από τους τρίτους. Κατ' επέκταση, αυτή η ηθική εργασίας όρισε ιστορικά το περιεχόμενο του όρου «επιχειρηματική ηθική».

Ο πρώτος άξονας οδήγησε στην αποδοτική εργασία, δηλαδή στις εκάστοτε σύγχρονες μεθόδους παραγωγής των τελευταίων τριών αιώνων, στα κέρδη και στην επένδυση. Ο δεύτερος και ο τρίτος στην υιοθέτηση ενός συστήματος αξιών που σήμερα περιγράφεται με τον όρο «παραδοσιακά χρηστά συναλλακτικά

ήθη». Οδήγησαν, επίσης, στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή ενός συνόλου κανόνων και νόμων που, ουσιαστικά, καθορίζουν την έννοια και το περιεχόμενο του ανταγωνισμού –σε επίπεδο αγορών, αλλά και σε προσωπικό επίπεδο. Διότι, η σκληρή δουλειά και η αποταμίευση αναπόφευκτα συνεπάγονται τον ανταγωνισμό και στα δύο αυτά επίπεδα –οπότε και την ύπαρξη κανόνων συμπεριφοράς.

Η ανάληψη της προσωπικής ευθύνης, ο τέταρτος άξονας, είναι μία έκφραση της τακτικής «δίνω το παράδειγμα» και, ταυτόχρονα, υποδηλώνει την απόλυτη προσήλωση του ατόμου–επιχειρηματία στο σύστημα αξιών χωρίς παρεκκλίσεις κι εξαιρέσεις ακόμη και σε προσωπικό επίπεδο.

Για τρεις περίπου αιώνες, το προτεσταντικό ήθος εργασίας χρησίμευσε ως οδηγός στην οικονομική ανάπτυξη και στην κοινωνική εξέλιξη. Προς το τέλος του 20ού αιώνα ορισμένες κρίσιμες παράμετροι άλλαξαν. Η ανάπτυξη πλέον στηρίζεται στην τεχνολογική πρόοδο του β' μέρους του 20ού αιώνα κι εισήγαγε την ομαδική δουλειά, την επικοινωνία, τη διάχυση ιδεών, το μοίρασμα της πληροφορίας, την ανάγκη για ταχύτητα και την **ευλυγισία**.

Αυτό το περιβάλλον αναγκάζει σε μια έμφαση στο σήμερα, δηλαδή στο bottom line, και στο γρήγορα. Κέρδη ήθελαν και οι επιχειρηματίες του 19^{ου} αιώνα, αλλά είχαν τη χρονική άνεση να τα επιδιώκουν σε μόνιμη βάση, με μεγαλύτερη σιγουριά και προβλεψιμότητα.

Σήμερα, οι κανόνες καθορίζονται ανάλογα με την περίσταση, καθώς τα πράγματα εξελίσσονται και η κάθε φάση ανάπτυξης (παραγωγής – κατανάλωσης – αποταμίευσης – τεχνολογικής προόδου – εταιρικής αναδιάρθρωσης – προσαρμογής των θεσμών) είναι ένα παιχνίδι που ξεκινά από την αρχή. Η έμφαση έχει περάσει στην «αλλαγή» και η αλλαγή δεν είναι πρόσωπο. Η επιχειρηματική ηθική δεν έχει έτσι πρόσωπο, επίσης.

Αυτή η **«ευλυγισία»** στο σύνολο της οικονομίας αντικατοπτρίζεται και στις κοινωνικές δομές, όπου κυριαρχεί ανοχή στην ελλιπή λειτουργία των θεσμών. Δεν είναι διόλου τυχαίο ότι, μέσα στα πλαίσια αυτά, η διαπλοκή και η διαφθορά διαπερνούν τον κοινωνικό ιστό και ότι μέρος της επιχειρηματικής κοινότητας ελάχιστα ενδιαφέρεται για τη φήμη της –φτάνει να αποκομίζει κέρδη.

Η σύγχρονη οικονομία δεν μπορεί να μην αποδεχτεί τις εξελίξεις της περιόδου του β' μέρους του 20ού αιώνα. Αυτό που μπορεί να κάνει είναι **να αντισταθμίσει τη νοοτροπία του άκρατου καταναλωτικού προτύπου και της έμφασης στα κέρδη, μ' ένα σύνολο αξιών** που να βασίζεται στους εξής παράγοντες επιχειρηματικής ηθικής:

- **Τα μακρόχρονα κέρδη**, τα οποία προέρχονται από την αύξηση της παραγωγικότητας και την ορθολογική διαχείριση όλων των πόρων – συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπινων.

- Την υιοθέτηση και προβολή **πολιτικών κοινωνικής ευθύνης**.
- Την **ακέραια εφαρμογή όλων των νόμων** και κανόνων που έχουν θεσπισθεί για τη λειτουργία του υγιούς ανταγωνισμού –μεταξύ άλλων με διαφάνεια– και **η αποδοχή των επιπτώσεων της ανυπακοής**.
- **Τη φροντίδα** του κάθε οργανισμού ώστε όλα τα μέλη του να διακατέχονται από το αίσθημα της προσωπικής ευθύνης.

Η αποδοχή ενός συστήματος με τις αξίες αυτές μπορεί να αποτελέσει τα θεμέλια για την «επιστροφή» σ' ένα νέο ήθος εργασίας, σ' ένα νέο επιχειρηματικό ήθος, που λαμβάνει υπόψη του την τεχνολογική πρόοδο, χωρίς να απαρνιέται τις παραδοσιακές αρχές.

Η ηθική διαφυλάσσεται έτσι σε επίπεδο *πρώτα της ηγεσίας* μίας επιχείρησης και μετά στο σύνολο του οργανισμού με κύριο μέσο **την εταιρική κουλτούρα**.

Η ηθική είναι πρωταρχικά μία προσωπική επιλογή και απόφαση, αλλά μετά «περνά» μέσα από τους μηχανισμούς επιβολής ή και διασφάλισής της.

Ανάμεσα στους μηχανισμούς αυτούς είναι **οι κανόνες της εταιρικής διακυβέρνησης**. Η εταιρική διακυβέρνηση δεν είναι ένα σύνολο κανόνων που το εφαρμόζουμε για να δουν οι τρίτοι ή για να δείξουμε μία επίφαση νομιμότητας. Είναι ένας μηχανισμός έκφρασης, εφαρμογής και διασφάλισης ενός συστήματος αξιών, που κρατά το σύνολο του οργανισμού σε μια συνεχή εγρήγορση και ωθεί προς την τήρηση της νομιμότητας και της αρετής.

Όπως η ποιότητα των κυβερνήσεων μας επηρεάζει, το ίδιο συμβαίνει και με την ποιότητα της επιχειρηματικής ηθικής. Επηρεάζει αξίες και πλούτο.

Η καλή επιχειρηματική ηθική είναι μία απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη, ενώ η κακή επιχειρηματική ηθική –διαφθορά, σπατάλη, κατάχρηση εξουσίας και ισχύος, εκμετάλλευση των δημόσιων πόρων για ιδιωτικό κέρδος– τείνει να οδηγήσει μία οικονομία σε φαύλους κύκλους ύφεσης, αναταραχής και υποβάθμισης.

Η χώρα μας βρίσκεται σε μία κρίσιμη καμπή ως προς το θέμα της επιχειρηματικής ηθικής. Η διάχυση της διαφθοράς και της διαπλοκής έχει επηρεάσει την ανάπτυξη, κυρίως επειδή συνεισφέρει στην ενίσχυση της δυαδικής οικονομίας, δηλαδή μίας οικονομίας δύο ταχυτήτων, μίας οικονομίας με δύο δομές.

Οι θεσμοί δεν έχουν ακόμη ενεργοποιηθεί και ανεξαρτητοποιηθεί σε βαθμό που να είναι και αποτελεσματικοί και ικανοί να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις της οικονομίας του 21^{ου} αιώνα. Οι χρηματιστηριακές εξελίξεις του 2000 ήρθαν να σταματήσουν την εξέλιξη μίας δεκαετίας –του 1990– όπου η επιχειρηματική τάξη σταδιακά *γινόταν αποδεκτή* ως ένας υπεύθυνος και απαραίτητος κοινωνικός

εταίρος, όπως και ως ένας απαραίτητος παράγοντας δημιουργίας θέσεων εργασίας και ανάπτυξης.

Χρειάζεται, λοιπόν, μία οργανωμένη και συνειδητή προσπάθεια για να υιοθετηθεί το πρότυπο αξιών επιχειρηματικής ηθικής που ανέφερα, μίας επιχειρηματικής ηθικής που θα διαπερνά το σύνολο των επιχειρηματικών οργανισμών.

Η κοινωνία, σήμερα, έχει –ευτυχώς– αυξημένη δυνατότητα να ελέγχει την εφαρμογή των γενικά αποδεκτών κανόνων, είτε αυτοί αφορούν τη λειτουργία της δημοκρατίας, την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών της οικονομίας, είτε τις αξίες που υιοθετούνται. Υπάρχει, πλέον, ένα αίσθημα δικαίου που διακατέχει την κοινωνία και που, αργά ή γρήγορα, στραβά ή ορθά, εκδηλώνεται και ζητά ικανοποίηση.

Για τον λόγο αυτόν, στο τέλος–τέλος, το θέμα των αξιών ξεκινά από την προσωπική τοποθέτηση του καθενός από εμάς και καταλήγει στη δυνατότητα του περιβάλλοντος να μας ωθεί προς τη σωστότερη επιλογή.

Αυτή είναι η συνεχής πρόκληση για την κοινωνία των ανθρώπων.

Και μέσα σ'αυτή την ευρύτερη πρόκληση, η επιχειρηματική τάξη καλείται *όχι μόνο* να ανταποκριθεί, αλλά και να πρωτοπορήσει, ανταποκρινόμενη στον σημαντικό ρόλο που της έχει εμπιστευθεί το κοινωνικό σύστημα της ελεύθερης οικονομίας.

Σας ευχαριστώ.